

МЕТАФОРА ИСТОРИЈЕ

(Саша Кнежевић: *Зороломац*, Народна библиотека Пале, Пале, 2020)

У својој студији *Два српска романа* Новица Петковић, у дијелу који се тиче романа *Нечиста крв*, проблематизује Станковићев избор наслова. Петковић је сматрао да се мотив нечисте крви, који у наслову тако експресивно звучи, у самом тексту не развија баш најпотпуније. Његово критичко мишљење Станковићев роман поставља на мјесто које му припада – високо на љествици српских најбољих романа; он брани и одбрани Станковићев стил, али каже да наслов својим најизразитијим током не одговара садржају приче о Софки. Мишљење Новице Петковића морају уважити и они који се не слажу с њим, а ми ћемо се тим мишљењем послужити као неком врстом контрапалимпсеста када кажемо да је српска књижевност добила роман о нечистој крви – роман *Зороломац* Саше Кнежевића.

Зороломцем се Кнежевић удаљава од својих досадашњих романа који у средишту имају ратове деведесетих и износи једну нову причу, можда чак и туробнију од ратних. Та прича је разломљена у три епохе, три нечиста крвотока који имају свеопшту повезницу и представљају јединствену причу о историји, причу која никад не може бити испричана онако како је сви причају. Баш због те амбиције да се надиђе историја, а ту амбицију наслуђујемо и у поетичком заокрету, Кнежевић ствара једно туробно и комплексно дјело у коме је доста тешко и пажљивом читаоцу упратити токове насљеђа и крви. *Зороломац* је обајковљење историје и као такво, парадоксално, бива истинитије од стварности. Нису ово посебно оригиналне мисли нити ћемо рећи нешто ново ако тврдимо да мит и заумно говоре више од стварности, али је оригинално дјело које нам то може доказати. *Зороломац* је метафора историје. Како аутор од приче прави метафору историје? Управо се служећи мотивом нечисте крви. Нечиста крв Дитриха Хорхштубера и нечиста крв Милована Крстића, путеви те нечисте крви, оцртавају два вијека историје. Није потребно посебно напомињати да је она тамна и помијешана, потпуно неухватљива и као таква превазилази линеарност историјског приповиједања, али писац успијева да нас убиједи да је управо она, таква, покретач свих великих и малих догађаја. Догађајност је затамњена као и поријекло човјека, али је нужно условљена тим поријеклом. То видимо најбоље у самом разрешењу крими дијела романа. Читалац се неће зачудити када добије потпуно неочекивано рјешење зато што је цијели роман заправо мотивисање таквог разрешења – оно сугерише да постоји јасан и логичан слијед догађаја и да је тај мрачни слијед изван нашег опажања. Управо у том ефектном крају лежи аргумент за овакво наше откључавање романа. Ништа не почиње тамо гдје мислимо да почиње, нити се завршава гдје мислимо да се завршава. Све то склопити у причу значи направити надисторију.

Надилажење историје аутор постиже на два начина – он мистификује поријекло (описује нечисту крв) и то је слој приче који прати мемоаре Дитриха Хорхштубера и Гаврилову причу коју доктор Хорхштубер ишчитава из ока Гавриловог потомка с једне стране, и, с друге, аутор развија сложене ликове чији су поступци мотивисани *реалним живошом*. Управо је дио приповједачеве игре то што се таква мистификација и таква мотивација преплићу и намећу мишљење да су ствари у животу свакога од нас управо такве. Постићи ту врсту сугестивности право је списатељско умијеће. На примјер, мржња доктора Хорхштубера према Србима своје објашњење добија преко мемоара његовог дједа, али више у ономе што он наводи као сувише страшно за писану ријеч – у историји ван написаног, у траумама из дјетињства. Мистификација поријекла Дада Крстића добија своју пуноћу када му се укаже биљег који потврђује поријекло и везу с Гаврилом, биљег који га поставља на кључно мјесто историје. Сексуална малтретирања у дјетињству и некромансерство бабе Гоше два су различита наратива, али заједно обликују причу која надилази историју. Читалац романа *Зороломац* ће са сваком новом страницом осјетити како залази у нешто мрачно, а тај мрак ће му бити однекуд познат и чиниће му се да осликава управо његове недоумице о ономе што се дешава свуда око нас.

Већ је речено да роман има три тока приповиједања и наговијештени су неки његови слојеви, али потребно је још једном осврнути се на тај незаобилазни сегмент сваког приказа. *Зороломац* је у свом најдубљем слоју метафора и мистификација историје, али је и роман с елементима кримића, фантастике фолклорног типа, несрећних и, рекло би се, первертираних љубави, породични роман. Сви ови елементи коегзистирају тако лагодно и ненаметљиво, одлично увезани и компоновани да нам само тај елемент даје за право да кажемо како је пред читаоцем дјело изврсног књижевног мајсторства.

Дакле, српска књижевност добија роман о нечистој крви, а историја – павићевско надилажење.